

CEL DE-AL TREILEA MILENIU

Acad. Ion DRUȚĂ

THE 3rd MILLENNIUM

The writer academician Ion Druta presented this presentation at the international symposium *Ion Druță – humanism and contemporaneity* that took place on 16 October 2008, under the aegis of ASM. The 80-aged writer believed that the biggest problem that persisted in time and dominated above all the problems is the human being, and the goal of its existence. The third millennium, which had begun several years ago, shall give the answer to the most contradictory and maybe pained question of all that can be – **WHAT IS, DEFINITELY, HUMAN?**

Vorba lui Creangă, nu știu cum alții au răzbătut venind azi la Academie, însă eu unul am ajuns destul de greu. Străzile sărmanului Chișinău, proiectate pentru briște și sănii, acum gem îndopate cu transporturi mecanizate de toate soiurile. Urbanizarea excesivă, concentrarea populației prin orașele mari concomitent cu dezvoltarea mijloacelor de transport, au pus lumea în fața unei grave dileme: ce facem, cum ne descurcăm mai departe? Se știe că peste câțiva ani, și nu prea mulți, orașele se vor confrunta cu o paralizie generală a mijloacelor de transport.

Viața, firește, nu poate fi oprită, trebuie ceva de făcut. Idei sunt multe, dar, din toate soluțiile propuse, una mai nebuloasă decât alta, am reținut replica unui slujbaş de la primăria Moscovei.

-Domnilor, a zis demnitarul, nu ne grăbim. Să vedem mai întâi cu ochii noștri colapsul, pe urmă ne așezăm și ne gândim ce facem.

Mă tem că această atitudine de filozofie contemplativă caracterizează mentalitatea întregii lumi moderne. Săptăm zi și noapte sub temeliiile casei în care

locuim, sub temeliiile societăților plămădite atât de greu de-a lungul veacurilor, punem însăși existența umană sub semnul întrebării, dar, nepăsători din fire precum suntem, când ni se spune, ce faceți, domnilor, duceți lumea în prăpastie, răspundem de obicei, dacă nu cu glas tare atunci cel puțin în sinea noastră – nu ne grăbim. Să vedem mai întâi prăpastia, să-i calculăm dimensiunile, să-i analizăm fundul, să facem schema căderii, cu ce viteză și care și unde ar putea să cadă, și când vom fi deja în zbor, atunci ne așezăm și căutăm soluția ieșirii din situație.

Deși orizonturile cunoștințelor noastre istorice se largesc într-una, trecând peste zeci și chiar sute de mii de ani, lumea civilizată a stabilit, printr-o înțelegere tacită, să ne enumerăm existența de la Nașterea Mântuitorului. Așa stând lucrurile, suntem deci martorii și chiar participanții trecerii omenirii din cel de-al doilea, în cel de-al treilea mileniu.

Ce reprezintă, în fond, aceste douăzeci de veacuri trăite de omenire în totalitatea lor? Cu ce au venit, ce ne-au adus aceste două milenii trecute?

În linii mari, s-ar putea spune că primul mileniu a fost trăit sub semnul răspândirii și cimentării credinței, sub semnul plămădirii și replămădirii vieții spirituale. S-a făcut un salt istoric, trecerea de la păgânism la civilizația creștină.

Al doilea mileniu, pe lângă înveșnicirea credinței în opere de artă, cultură și arhitectură a fost, în primul rând, mileniul dezvoltării științifice în mai toate domeniile. De la arc și sulită până la arma atomică, de la carul cu boi și plugul de lemn până la zborurile cosmice. Însăși longevitatea umană s-a dublat, de la treizeci-patruzeci de ani s-a ajuns la șaptezeci-optzeci, ba și mai mult în țările cu traiul așezat.

Așa stând lucrurile, nu ne-ar rămânea decât să ne bucurăm, să ridicăm monumente și să tot sărbătorim marile izbânzi ale geniului uman, dar, abia pășind pragul celui de-al treilea mileniu, ne-am pomenit la o mare, la o tragică răspântie. Vorba e că tot ce s-a acumulat de-a lungul primelor două milenii, marile noastre izbânzi, descoperirile revoluțiilor tehnico-științifice au ajuns, la un moment dat, sub un enorm semn al întrebării.

www.druta.asm.md

După cum se știe, primul mileniu ne-a adus Sfânta Scriptură cu cele două Testamente, cu cele zece porunci. Această carte de căpătâi, poate cea mai răspândită, citită și studiată în lume, a stabilit formula și sensul vieții umane, harta trecerii noastre prin lume, de unde venim și unde ne ducem, până și normele morale ale omului au fost condiționate de cele zece porunci.

Și la ce-am ajuns noi azi, în cel de-al treilea mileniu? Sfânta Scriptură se prăfuieste pe tejghele printre cărțile cu un conținut mai mult decât odios, de cele zece porunci nimeni nu-și mai aduce aminte, pentru că, ce înseamnă să nu furi, când majoritatea lumii seceră cu ochiul prin lături, căutând ce ar mai putea acapara, aceasta fiind mecanismul principal al lumii neocapitaliste, principiu numit oarecum științific *business*.

Ce înseamnă pentru copilașii de azi porunca Domnului să-l cinstești pe tatăl tău și pe maică ta, odată ce tata e în Italia, mama în Rusia, iară copiii rămași singurei. Ce înseamnă să nu-ți dorești soția aproapelui tău, când ea singură ți se vâra în pat? Ce înseamnă să nu-ți faci chip cioplit, adică idoli, căroră să te închini? Nu ni-i facem, Doamne ferește, nu ne închinăm lor, dar stăm seară de seară, milioane și milioane, în fața unei cutii pline cu lucruri necuvințioase și violențe numit televizor. De rugat nu se roagă nimeni în glas tare către cutia ceea, dar nu se mai pot rupe de la emisiunile deșarte nici cei mici, nici cei mari.

Volens-nolens, ne transformăm în niște adaptorii ai feluritelor invenții și jucării sofisticate. Subconștientul, străvechiul motor al creativității umane, stă resemnat în fața acestei cutii diabolice și refuză să ne mai servească.

Firește, nu e vorba doar de Moldova și de moldoveni. Azi așa-zisul proces de descresținizare a cuprins mai toată lumea iudeo-creștină. Sărmanecele noastre biserici, smulse cu atâta greu din gura demonilor, restaurate cu atâta elan și bucurie, stau mai mult goale, abia de se umplu pe jumătate la sărbătorile cele mari. Slujitorii bisericilor, preoții, cei mai răsăriți, mai pe ascuns, mai în văzul lumii, se ocupă și ei cu ceea ce se numește *business*. La urma urmei, au familie, au copii, sunt și ei oameni.

Cuvântul, carele este de la Dumnezeu și, precum zice Scriptura, e însuși Dumnezeu, a decăzut ca niciodată. În artă, în politică, în viața noastră cotidiană cuvântul mai că nu înseamnă nimic. Azi căutăm să aflăm ce-a vrut cela să spună pe când înșira un lanț sonor de silabe. Azi a-i spune cuiva – uite, îți dau cuvântul meu de onoare, înseamnă a-ți bate joc de el.

Astfel, în ziua de azi, întreaga omenire, rămasă fără credință, lipsită de orizonturi spirituale, stă ca o rachetă pe rampa de lansare. Ascultă resemnată număratoarea inversă și primul scânteii care ne va rupe de la pământ aruncându-ne în bezna neagră. Dezo-

rientată, disperată, sărmana noastră făptură urlă cu gură de șarpe – fraților, faceți ceva că ne pierdem pentru nimica, dar demnitarul de la primărie zice –nu ne grăbim. Să auzim mai întâi focul în rachetă, să ne rupem de la pământ, pe urmă ne așezăm și ne gândim ce facem mai departe.

Roadele celui de-al doilea mileniu care, prin descoperirile sale senzaționale ne-a ținut într-un entuziasm letargic, de-am tot proslăvit și preamărit geniul uman, într-o bună zi am amuțit brusc odată cu explozia reactorului de la Cernobîl. Unul din savanții care a proiectat Cernobîlul a spus înainte de moarte că Europa a fost salvată de așa zisul om sovietic, obișnuit a fura de la stat. Căci, zicea savantul, dacă muncitorii de la construcție nu furau ciment cu nemiluita și reactorul ar fi fost îmbrăcat în cămașa de beton proiectată, forța nucleară, tot crescând în interior, la declanșare ar fi fost atât de puternică încât de la munții Ural și până în insulele Britanice s-ar fi așternut o enormă pustietate.

Pentru prima oară în istoria sa omenirea a căpătat în mâinile sale un instrument capabil să distrugă însăși viața pe pământ, ba chiar, ce nu este deloc exclus, să smulgă planeta de pe obișnuita sa orbită, aruncând-o în bezna infinitului cosmic. Putem noi azi organiza un control viguros, putem obține garanții că așa ceva nu se va întâmpla? Nicidecum. Suntem obișnuiți în viața noastră cotidiană cu anumite metode de precauție. Se știe, de-o pildă, că trebuie să ascunzi de copii cuțitele, foarfecele și acele. Se știe că trebuie să dosești de bătrânii senili cutia cu chibrituri. Se știe că există anumite categorii de cetățeni care nu pot primi autorizație pentru a procura arme de foc. Dar ce facem cu țările suverane și independente, care vor și ele să se joace puțin cu arma atomică?

Acum câteva decenii a apărut o noțiune nouă care circulă tot mai frecvent, punând stăpânire pe visele și năzuințele noastre. E vorba, firește, de ecologie. Marile descoperiri ale celui de-al doilea mileniu ne distrug zi cu zi mediul ambiant. Agrochimia a umplut spitalele și ne face să ne gândim de zece ori când luăm o legumă, înainte de a o folosi ne interesăm unde anume a fost ea cultivată. Încălzirea globului reduce terenurile arabile peste tot, se zice că în viitorul apropiat popoarele africane vor începe a migra, gonite de foame, spre nord, ne apropiem de raționalizarea apei potabile pe cap de locuitor.

Azi suntem confrunțați cu cel mai mare pericol din istoria lumii, pericolul distrugerii vieții ca atare. Ce s-ar putea de făcut? Care ar fi salvarea? Că am putea să ne întoarcem la căsuța cea de lut din vârful dealului, la aratul cu căluții și la toaleta din fundul ogrăzii, așa ceva nu cred că ar fi posibil. Prea departe ne-am dus. Punctul revenirii a fost depășit.

Pentru moment, singura salvare ar putea fi, vorba înțelepților antici, simțul măsurii, pe care l-am pierdut cu mulți, mulți ani în urmă. Simțul măsurii

și responsabilității ne-ar da un mic răgaz, așa ca să ne putem dezmetici pentru a găsi o soluție rezonabilă, pentru a depăși pericolul autonimicirii, dar, teamă-mi este că nici asta nu se va putea realiza. Neocapitalismul în goana sa după profit și supraprofit nu se va opri, oricât de mare ar fi pericolul.

Cămașa de oxigen ce ține globul în brațele sale a fost și este ferfenițită zi și noapte de numeroase aeronave și rachete, tradiționalele curenți aeriene au fost date peste cap. Credeți că s-ar putea găsi o singură țară să renunțe la zborurile aeriene? Din păcate, ele au devenit o necesitate vitală. Ei și apoi vorba bătrânului Marx despre profit și supraprofit. Dacă mâine pierim, foarte bine, zic ei, vom pieri mâine, dar astăzi trebuie să fim în câștig.

De aici, cred eu, a și venit celebra maximă a vremurilor noastre că neocapitalismul și ocrotirea mediului ambiant sunt incompatibile, sunt două lucruri care se exclud reciproc. Cu siguranță că una o va nimici pe cealaltă și nu e cazul să ghicim care pe care. De aici, așa crede eu, a și pornit o mare îngrijorare coborâtă până la nivelul nostru genetic. Și nu e de mirare că ființa umană ca atare degenerază într-un ritm galopant.

Au dispărut marile personalități istorice din fruntea statelor de mare răspundere. Peste tot, prin palatele aurite, oameni întâmplători. Prăbușirea s-a produs pe verticală, de la vlădică și până la opincă. Am întâlnit prin sate absolvenți ai școlilor medii care, sârmanii, cu atestatul de maturitate ce se colbăiește undeva pe dulap în casa mare, nu sunt în stare să și pună semnătura corect. Au uitat literele propriului său nume. Parcă nu demult am luptat cu toții pentru alfabetizarea satelor, acum e în plin toi procesul de dezalfabetizare. În fond, nu e de mirare că după descreștinizare a venit rândul dezalfabetizării.

Sârmana noastră talpă a țării.

-Ce mai faceți? Un' vă duceți?

Toți cei crescuți la sate știu că acestea sunt replicile cele mai des folosite în sat. Le auzi de dimineața până seara, peste tot. Secole la rând răspunsurile erau și ele cam la fel:

-De, ce să facem, muncim. Ne ducem, iaca, la deal.

Acum, la obișnuita întrebare, ce mai faceți, un' vă duceți, se răspunde:

-Supraviețuim. Ne ducem, iaca, în Italia. În Rusia. În Grecia.

În definitiv, nu e nimic tragic în faptul că moldoveanul nostru în cele din urmă a coborât de pe cuptor, ieșind și el în lume. Firește, nu a făcut-o de bună voie dar, precum spune marele filozof Kant, omul îndestulat degradează și numai cei cesuferă simt viața din plin.

Așadar, supraviețuim. Simțim viața din plin. Nimic tragic, se mai întâmplă și cu alții, însă lupta pentru supraviețuire, dragii mei, nu poate include în sine mai mult decât o anumită perioadă de maximă

tensiune, de eforturi supraomenești, de jertfe incalculabile. Războaie, secetă. Foame, epidemii, calamități naturale. Cam de-aici pornesc luptele pentru supraviețuire. Cum marile blesteme sunt depășite, viața revine în făgașul ei obișnuit. Totul ce are un început, urmează să aibă, odată și odată, un sfârșit.

Atunci însă când lupta pentru supraviețuire trece din an în an, din generație în generație, când se transformă în felul omului de-a fi, pentru că de revenire la normal nici pomeneală, atunci lupta pentru supraviețuire se transformă în declin, în apus, într-o stingere mai mult sau mai puțin lentă.

Omul simplu al acestei țări, copilul acestui pământ, vine astăzi în fața noastră să ne întrebe –domnilor! Spuneți-ne pentru Dumnezeu, de unde și până unde? De alaltăieri și până când?! Care ne este scopul și care poate fi prețul pe care va trebui să-l plătim?

Sunt întrebări grele, tragice, dar ele persistă, ocolite nu pot fi în niciun caz. Până când cultura noastră, știința, forțele politice nu vor fi în stare să dea un răspuns clar și răspicat la aceste întrebări grave și dureroase, nici cultura nu va avea dreptul moral de a se numi cultură, nici știința nu va mai putea pretinde că este cu adevărat știință, și cu atât mai mult forțele politice nu vor avea acoperire morală de a se numi reprezentanții acestui popor, aleși să administreze viața alegătorilor săi

Marea problemă, însă, care domină peste toate problemele, rămâne, firește, ființa umană. Ce este omul în definitiv? Pentru ce a venit el pe acest pământ și care este scopul existenței sale? S-a zis că suntem fiii Domnului, zidiți după chipul și asemănarea Sa. Apoi s-a zis că omul este regele naturii, cea mai desăvârșită ființă din câte există sub soare, unica înzestrată cu darul conștiinței proprii sale existențe. *Человек это звучит гордо*, vorba lui Gorki. Apoi s-a bănuțit că am fi coborât de pe copac și în urma nesfârșitelor selecții naturale ne-am ridicat pe două picioare. După care ni s-a mai spus că nu suntem decât niște șurubașe ale unei enorme mașinării, dar ce produce mașina ceea și pentru cine produce, asta o știa numai Marele mecanic al acelei mașini.

În sfârșit, de la o vreme a început a se vorbi mai întâi în șoaptă, apoi tot mai pronunțat, că omul nu este decât un vlăstar nărăvos și imprevizibil al naturii care, în cele din urmă, va contribui fără să vrea la distrugerea vieții pe pământ și a însăși planetei pe nume Terra.

Mileniul trei, care a început abia acum câțiva ani, urmează să dea răspunsul definitiv la mult controversata și poate cea mai dureroasă întrebare din câte pot fi – CE ESTE, ÎN DEFINITIV, OMUL?

Discurs rostit în cadrul Simpozionului internațional cu genericul Ion Druță - umanism și contemporaneitate, Chișinău, 16 octombrie 2008